משנה

א. מי שמת ולא הניח אחריו זרע, ויש לו אח או כמה אחים, אשתו נופלת לפניהם ליבום או לחליצה. והרי היא אסורה להנשא לשום אדם מלבדם עד שיחלוץ לה אחד מהם. ואם בא עליה אחד האחים קנאה, והרי היא נעשית כאשתו לכל דבר.

ב. עד שייבם היבם את יבמתו, הרי היא קרויה 'שומרת יבם'א. ונחלקו תנאים ואמוראיבב בהגדרת היחס שבינה לבין היבם. יש אומרים ש'יש זיקה', כלומר הזיקה שיש לה אליו נחשבת לאישות לגבי דינים מסויימים. ויש אומרים ש'אין זיקה', כלומר אין זיקה זו נחשבת לאישות. ויש הסוברים שבמקום שיש רק יבם אחד יש זיקה, אבל במקום שיש כמה יבמים אין זיקה.

ג. לדעת בית הלל, מן התורה אין היבמה נקנית ליבם אלא בביאה. אך לדעת בית שמאי היבמה נקנית אף על ידי כסף ושטר כבל אשה דעלמאג. ואלו קרויים בכל מקום 'קידושי מאמר'ד.

ד. אין היבם חייב במזונות יבמתו עד שייבמנה. אך תיקנו חכמים, שאם עמד בדין וחייבוהו לייבם או לחלוץ, וברח, הרי הוא מתחייב במזונותיה.

המשנה שלפנינו עוסקת בדין הפרת היבם את נדרי יבמתו קודם שבא עליה ויבמה.

שׁוֹמֶרֶת יָבָם – אשה שמת בעלה בלי בנים וממתינה לאחיו שייבמה, **בֵּין** אם נפלה **לְיָבָם אֶחָד**, כלומר שלבעלה המת יש אח אחד, **בֵּין** אם נפלה **לִשְׁנֵי יְבָמִין**, כלומר, שיש לו שני אחים, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יָפֵר** לה היבם, ואם הם שנים יפר לה אחד מהם. ובגמרא יבואר מי מהם מיפר לה, ומאיזה טעם הוא מיפר לה. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר**, אם נפלה **לִיבָם אֶחָד** הרי הוא מיפר לה, **אֲבָל לֹא כשנפלה לִשְׁנַיִם**, שבמקרה זה אף אחד מהם אינו מיפר לה. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר**, לעולם אין היבם מיפר את נדרי יבמתו, **לֹא** כשנפלה **לְאֶחָד וְלֹא** כשנפלה **לִשְׁנַיִם**.

מוכיח רבי אליעזר כשיטתו מקל וחומר:

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מָה אִם אִשָּׁה בעלמא **שֶׁקָּנָה הוּא** [־הבעל] **לְעַצְמוֹ** ואירסה, **חֲרֵי הוּא מֵיפֵר** את **נְדָרֶיהָ**, יבמה שהיא **אִשָּׁה שֶׁחָקְנוּ לוֹ** [־ליבם] **מִן הַשָּׁמַיִם**, ולא נקנית לו על ידי מעשיו, **וכי אֵינוֹ דִּין שֶׁיָּפֵר** לה היבם את **נְדָרֶיהָ**.

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לרבי אליעזר, **לֹא** קל וחומר הוא זה. שכן **אִם אָמַרְתָּ בְּאִשָּׁה שֶׁקָּנָה הוּא לְעַצְמוֹ** שהוא מיפר לה, הלא הוא משום **שֶׁאֵין לָאֲחֵרִים בָּהּ רְשׁוּת** מלבד בעלה, **וכי תֹּאמַר** כן **אַף בְּאִשָּׁה שֶׁחָקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם** [־יבמה] שהוא מיפר לה, והלא היבמה כלפי היבם גרועה מארוסה כלפי הארוס, משום **שֶׁיֵּשׁ לָאֲחֵרִים בָּהּ רְשׁוּת**, שהרי גם שאר אחי המת יכולים לקנותה. [־ביבמה]

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לרבי עקיבא, **עֲקִיבָא**, אמנם **דְּבָרֶיךָ** שאמרת לדחות את סברת רבי אליעזר נכונים **בְּיבמה** שנפלה לפני **שְׁנֵי יְבָמִין**, שאף אחד מהם אינו יכול להפר משום שגם לאח השני יש רשות בה. אבל **מָה אַתָּה מֵשִׁיב עַל** יבמה שנפלה לפני **יָבָם אֶחָד**, מדוע לא יוכל להפר לה, הרי אין לשום אדם אחר מלבדו רשות בה.

אָמַר לוֹ רבי עקיבא לרבי יהושע, אף אם אין שם אלא יבם אחד אינו יכול להפר, משום **שֶׁאֵין הַיְבָמָה גְּמוּרָה לְיָבָם כְּשֵׁם שֶׁאֲרוּסָה גְּמוּרָה לְאִישָׁהּ**. ויבוארו דבריו אלו בגמרא.

גמרא

הגמרא מפרשת את שלש שיטות התנאים שנשנו במשנה:

שואלת הגמרא, **בְּשִׁלְמָא רַבִּי עֲקִיבָא** שאומר שאין היבם מיפר בשום אופן, הוא משום **שֶׁקָּנָה** ש'אֵין זִיקָה' – אין זיקת היבם ביבמתו אלימה כאירוסין, ואין ליבם שום דין אישות ביבמתו. **וְכֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שאומר שבמקום שישנו יבם אחד בלבד הרי הוא מיפר, הוא משום **שֶׁקָּנָה** ש'יֵּשׁ זִיקָה', ונחשבת זיקה זו לאישות מסויימת שיש לו ביבמה. **אֶלָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** הסובר שאף במקום שיש שני יבמים מיפר לה אחד מהם, **מַאי טַעֲמֵיהּ**. הלא אף **אִי יֵשׁ זִיקָה**, מכל מקום מאחר שהיא נופלת ליבום לפני שניהם, **אֵין בְּרֵירָה** – אין מבורר לנו למי היא זקוקה, ולמי היא עתידה להיות לאשה. ואף שניהם יחד אינם יכולים להפר, משום שנאמר 'אישה יפרנו' ודורשים שצריך שבשעת ההפרה יהיה מבורר לפנינו מי הוא 'אישה' המיפר לה.

אָמַר רַבִּי אַמִּי, לא בסתם שומרת יבם דיבר רבי אליעזר, **אֶלָּא בְּגוֹן שֶׁעָNָה בָּהּ** אחד מהיבמים **מַאֲמָר** – קידושי כסף או בשטר. **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר לָהּ כְּבֵית שַׁמַּאי, דְּאָמְרִי מַאֲמָר קוֹנֶה** ביבמה **קִנְיָן גָּמוּר**, והרי היא אשתו לכל דבר, ומשום כן הוא מיפר לה.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לָךְ, חֲנֵי מִילֵּי שהוא יכול להפר לה מכח הזיקה או מכח המאמר, אין זה אלא **בְּמָקוֹם** שיש רק **חַד יָבָם, אֲבָל בִּשְׁנֵי יְבָמִין לֹא** מועיל המאמר לענין הפרה. שהרי **מַי אִיכָּא מִידֵּי דְּכִי אָתֵי אֲחוֹרֵי אָחֳרֵי בְּכִיאָה אוֹ בְּגִיטָּא, וּמֵפֵר** – וכי יתכן שיוכל המקדש להפר במקום שעדיין יכול אחיו לאסור עליו את האשה על ידי שיבא עליה או על ידי שיתן גט לידה. וכיון שעדיין היא ברשות שאר אחי המת לאוסרה על היבם שעשה בה מאמר, אינו יכול להפר לה, ואין לדמותה לנשואה או ארוסה שאין אדם יכול לאוסרה על בעלה.

וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, אַף ביבם אחד **אֵין זִיקָה**, ואף אינה חשובה כאירוסין, ועל כן אינו מיפר לה.

לדעת רבי אלעזר ביבמות (כט.), אף לבית שמאי שמאמר קונה ביבמה מן התורה, אינו קונה קנין גמור, ואין היבמה נעשית על ידי המאמר כאשתו לכל דבר. ואם בא להוציאה, אין די לו בגט כדין יבמה שנקנתה בביאה, אלא היא צריכה גם חליצה. ואין המאמר קונה אלא רק לענין שאחותה נעשית עליו כערות אחות אשה ונפטרת ממנו מן היבום. וכגון שהיו שלשה אחים, שנים מהם נשואים לשתי אחיות, שאם מתו שני בעלי האחיות ונפלו שתי האחיות לפני השלישי, אינו מיבם אף אחת מהן, לפי שכל אחת מהן נעשית אחות זקוקתו האסורה עליו ביבום כאחות אשתו. אך לדעת בית שמאי, אם לאחר שמת האח הראשון עשה השלישי מאמר באשתו, ואחר כך מת בעל האחות השניה, הרי הוא מותר בראשונה שעשה בה מאמר. משום שעל ידי המאמר נעשית אחותה לערות אחות אשה ואינה נופלת כלל לפניו ליבום וחליצה, ושוב אין הראשונה אסורה עליו משום אחות זקוקתו.

ולפי זה שואלת הגמרא, **וְלֶרֶבִּי** (אליעזר) **[דְּאָמַר מַאֲמָר לְבֵית שַׁמַּאי אֵין קוֹנֶה** ביבמה **אֶלָּא לְרַחוֹת בְּצָרָה** [־לדחות את אחותה מיבום], **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** בטעם רבי אליעזר במשנתנו הסובר שאף במקום שיש שני יבמים היבם מיפר לה. הלא אין לומר שהוא משום שעשה בה היבם מאמר, שהרי אף לבית שמאי אינו קונה אותה על ידי המאמר לעשותה כאשתו, אלא רק לדחות את אחותה מיבום כאמור.

מתרצת הגמרא, לעולם מיפר לה היבם לא משום זיקה או מאמר, **אלא חָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּגוֹן שֶׁעָמַד** אחד מאחי המת **בַּדִּין** עם יבמתו, וחייבוהו ליבם או לחלוץ לה, וברח, **ומשום כן אִיתְחַיַּיב לתת לָהּ מְזוֹנוֹת**. ומאחר שהוא מחוייב במזונות היבמה, הרי הוא מיפר לה. **וְכִסברא דְּרַב פִּנְחָס מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, דְּאָמַר** בטעם הפרת הבעל בנדרי אשתו, שהוא משום **שְׁבָל הַנּוֹדֶרֶת עַל דַּעַת בַּעְלָהּ הִיא נוֹדֶרֶת**. והוא הדין ביבמה באופן שחייב היבם במזונותיה הרי היא נודרת על דעתו, ומשום כן הוא מיפר לה.

הגמרא מקשה מדברי רבי אליעזר במשנתינו על דברי רבי אמי, המפרש בשיטתו שהיבם מיפר רק אם עשה בה מאמר:

תְּנַן – שנינו במשנתינו, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וּמָה אִם אִשָּׁה בעלמא שֶׁקָּנָה הבעל לְעַצְמוֹ ואירסה, הֲרֵי הוּא מֵיפֵר את נְדָרֶיהָ, יבמה שהיא אִשָּׁה שֶׁהִקְנוּ לוֹ [־ליבם] מִן הַשָּׁמַיִם, וכי אֵינוֹ דִּין שֶׁמֵּיפֵר הֵיבֵם את נְדָרֶיהָ. מסיקה הגמרא את קושייתה, וְאִי לא דייבר רבי אליעזר אלא בְּמָקוֹם שֶׁעָנָ"ה בָּהּ מַאֲמָר, הלא אף יבמה זו קָנָה לְעַצְמוֹ הוּא על ידי המאמר, ולא הקנו לו אותה מן השמים.

מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי אליעזר שהקנו לו מן השמים, הכוונה שֶׁקָּנָה לְעַצְמוֹ עַל יְדֵי שָׁמַיִם. שהרי אף קודם שקנה אותה במאמר היתה אגודה אליו בזיקת היבום.

מנסה הגמרא לפשוט ממשנתינו את ספיקו של רבה בדין מאמר: תִּפְשׁוֹט מדברי רבי אליעזר במשנתינו את מה דְּכָעֵי [־שהסתפק] רַבָּה בשיטת בית שמאי שמאמר קונה ביבמה מן התורה, האם מַאֲמָר לְבֵית שַׁמַּאי אֵירוּסִין עוֹנָ"ה, ועדיין היא צריכה מסירה לחופה כדי שתיחשב כנשואתו, אוֹ שהמאמר נְסוֹאִין עוֹנָ"ה, ואף אם בא עליה בלא חופה הרי היא כאשתו לכל דבר. ומוכיחה הגמרא, תִּפְשׁוֹט דְּמאמר נְסוֹאִין עוֹנָ"ה. דְּאִי רק אֵירוּסִין הוא עוֹנָ"ה, הָא תְּנַן – הרי שנינו (לעיל סו:), נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה אֲבִיהָ וּבַעְלָהּ מֵפֵירִין נְדָרֶיהָ, ואין הארוס יכול להפר לה לבדו. ואם כן איך אמר רבי אליעזר שעל ידי המאמר מיפר לה היבם לבדו בלא שותפות האב.

דוחה הגמרא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, לעולם אפשר לומר שמאמר אירוסין עושה, וּמַאי 'יָפֵר' שאמר רבי אליעזר, יָפֵר הֵיבֵם בְּשׁוּתָפוּת עם האב.

מוכיחה הגמרא מהברייתא שלפנינו כרבי אמי, שמחלוקת התנאים שבמשנה היא במקום שעשה היבם מאמר ביבמתו:

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי כְּרַבִּי אַמִּי, שׁוֹמֶרֶת יָבָם בֵּין שנפלה לפני יָבָם אֶחָד בֵּין שנפלה לפני שְׁנֵי יְבָמִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָפֵר לה היבם. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, דווקא אם נפלה לְיבם אֶחָד הוא מיפר, וְלֹא כשנפלה לִשְׁנַיִם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אין היבם מיפר בשום אופן, לֹא כשנפלה לְאֶחָד וְלֹא כשנפלה לִשְׁנַיִם.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הלא קל וחומר הוא, וּמָה אִם אִשָּׁה ארוסה, שֶׁאֵין לוֹ [־לארוס] חֵלֶק בָּהּ עַד שֶׁלֹּא תָּבֹא לִרְשׁוּתוֹ על ידי הקידושין, מכל מקום מַשעה שֶׁקידשה וְנָאֱתָה לִרְשׁוּתוֹ נִגְמְרָה לוֹ זכותו על נדריה להפר אותם בשותפות האב, אִשָּׁה [־יבמה] שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בה מחמת הזיקה שהיא זקוקה לו אף עַד שֶׁלֹּא תָּבֹא לִרְשׁוּתוֹ על ידי המאמר, מִשֶּׁעשה בה מאמר וְנָאֱתָה לִרְשׁוּתוֹ, האם אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּגָּמֵר [־שתגמר] לוֹ זכותו בהפרת נדריה ויפר לה.

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא קל וחומר הוא זה. שכן אִם אָמַרְתָּ בְּאִשָּׁה שֶׁקָּנָה הוּא לְעַצְמוֹ שהוא מיפר לה, אין זה אלא משום שֶׁכְּשֶׁם שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בָּהּ קודם שקידשה, כָּךְ אֵין לַאֲחֵרִים חֵלֶק בָּהּ, אך וכי תֹּאמַר משום זה גם בְּאִשָּׁה שֶׁהִקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שהוא מיפר לה. שֶׁהלא כְּשֶׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָמָּהּ חֵלֶק אף קודם שייבמנה, כָּךְ יֵשׁ לַאֲחֵרִים חֵלֶק בָּהּ, שהרי היא זקוקה לכל אחי המת ולא רק לבעל המאמר.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לרבי עקיבא, עֲקִיבָא, אמנם דְּבָרֶיךָ שאמרת לדחות את סברת רבי אליעזר נכונים בְּיבמה שנפלה לפני שְׁנֵי יְבָמִין, אבל מָה אַתָּה מֵשִׁיב עַל יבמה שנפלה לפני יָבָם אֶחָד, הלא אין לשום אדם מלבדו חלק בה.

אָמַר לוֹ רבי עקיבא לרבי יהושע, כְּלוּם חִלַּקְנוּ עָל [־בין] יָבָם אֶחָד וְעָל [־ל]שְׁנֵי יְבָמִין, וכלום חילקנו בֵּין שֶׁעָנָ"ה בָּהּ מַאֲמָר לבֵין שֶׁלֹּא עָנָ"ה בָּהּ מַאֲמָר. וְכִשְׁאָר דְּבָרִים שבהם אין דין היבמה כארוסה, אנו לומדים שכֵּן לגבי נְדָרִים אין דינה כארוסה, ואין היבם מיפר את נדריה. ולהלן (עה.) תבאר הגמרא תשובה זו של רבי עקיבא לרבי יהושע, לגבי מה מצאנו שאין דינה כארוסה.

בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה אָמַר בֶּן עַזַּאי על עצמו כששמע את דברי רבי עקיבא, חֲבָל עָלַיִךְ בֶּן עַזַּאי שֶׁלֹּא שִׁמַּשְׁתָּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא, שהוא אדם גדול היודע כל כך לנצח ולהשיב תשובות מעולות.

מפרשת הגמרא את ראייתה, מַאי

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז מנ"א, תשט"ו

ברוקלין.

הנהלת בתי ספר אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש

אשר בעיה"ק ת"ו

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

אתענין לדעת אודות הפרטים הבאים לקמן:

א) כפי הנשמע כאן, הנה סיום הרשמי דזמן הלימודים הי' באמצע תמוז, ובודאי שכמנהגם הטוב המשיכו בלימודים גם אחרי כן, ומעונינים לדעת בפרטיות בכל אחד מבתי הספר מתי סיימו, ואם ניצלו ימי הי"ג תמוז באופן המתאים, כי רק מביה"ס דמנחה נתקבלה ידיעה עד"ז.

ב) התחלת זמן הלימוד באופן רשמי כפי הנשמע כאן, בחצי אלול ומובן ופשוט אשר אין זה מספיק להכין תלמידים-ות אפילו במקצת לימי הסליחות והענינים דחדש תשרי, ולכן בודאי שבכל בתי הספר יתחילו הלימודים קודם לזה ומה טוב בתחלת חדש הרחמים הוא חדש אלול, ובודאי יש לסדר בהשתדלות בעוד מועד שלא יהיו עכובים בזה מצד המשרדים השונים...

בתקוה לקבל מכתב מפורט בהקדם בתודה ובברכה.